

Een plek voor gevangenen in Goes

Niet alle mensen uit Goes weten dat de toren van het stadhuis op de Grote Markt lange tijd dienst deed als gevangenis, waar soms wel zo'n twintig tot veertig mannen werden opgesloten.

Voor de vrouwen had men een plekje boven de consistoriekamer in de Grote Kerk ingeruimd. Er is niet al te veel fantasie voor nodig om te bedenken dat deze situatie allesbehalve ideaal was. Niet alleen omdat het stadhuis door zo veel andere mensen en diensten werd gebruikt – zo vergaderde de gemeenteraad er en de ambtelijke secretarie was erin gevestigd –, ook voor de gevangenen moet het verblijf in de bedompte en vochtige ruimten een regelrechte hel zijn geweest. Het

Tweede Kamerlid Van Deirse sprak in 1855 zelfs van een "allerellendigste toestand" en hoopte dat Goes er zo snel mogelijk in slaagde een nieuw onderkomen voor de gestraften te vinden. De gemeentebestuurders waren dat volledig met hem eens. Volgens hen waren de vele, vaak spectaculaire, ontsnappingen uit de stadhuistoren het gevolg van de abominabele huisvesting. Gevangenen, zo was hun stellige overtuiging, moesten dan wel worden gestraft, maar niet zodanig dat ze in de wintermaanden geen oog dicht konden doen vanwege de bittere koude in de onverwarmde ruimten en het vele vocht dat tot op hun botten doordrong.

Het probleem was echter het vinden van een geschikte locatie en de financiering

van het project. Meer dan een halve eeuw zou de zoektocht duren. Eerst richtte men het oog op het 'oudemanhuis' aan de Zusterstraat. Dat ging echter niet door, waarschijnlijk omdat de eigenaar, het armbestuur, dwarslag. Vervolgens dacht de directie het voormalig onderkomen van de schutterij aan de Wijngaardstraat als gevan-

genis te kunnen inrichten. Ook dit plan redde het niet. Niet alleen was de oppervlakte van het perceel te klein, ook vroeg de eigenares een te hoge prijs voor de grond en het gebouw.

Uiteindelijk viel de keuze op het terrein bij de voormalige Oostpoort, schuin tegenover de huidige St. Maartenbrug. Een perfecte locatie: ruim en vlakbij het centrum van de stad. De werkzaamheden begonnen in 1859 en zes jaar later werd het gebouw in gebruik genomen. De gevangenisdirectie en het gemeentebestuur waren trots op het resultaat. Toegegeven, de prijs van f 300.000,- was voor die tijd kolossaal, maar daar stond dan ook wat tegenover: een groot en uiterst modern complex dat behalve een gevangenis een fraai gerechts-

gebouw omvatte. In tegenstelling tot de oude gevangenis, waar de gedetineerden de ruimten moesten delen, bevatte de nieuwe gevangenis cellen die voor eenzame opsluiting werden gebruikt.

Het idee van cellulaire of eenzame opsluiting was in Nederland nieuw en ging ervan uit dat

een gevangene het best in eenzaamheid zijn dagen kon slijten. Alleen dan kwam hij tot bezinning en inkeer. Niet iedereen was het trouwens met die opvatting eens. Met name de lokale pers liet niet na om het barbaarse van de eenzame opsluiting te benadrukken. Zo berichtte de Zierikzeesche Courant in 1851 over een vreselijk voorval dat in

Rotterdam had plaatsgevonden. Daar was een 'braaf, ijverig huisvader' voor een klein delict in de cel geworpen. "Ziende", zo lezen we in de krant, "dat hij alléén in den kerker vertoeven moest, herhaalde hij op krachtigen en ernstigen toon dat hij geene opsluiting verdragen konde. Hij heeft er zelfs bijgevoegd dat die scheiding van zijn vrouw en zijne kinderen, en dat vooral die eenzame, die afzonderlijke opsluiting, hem krankzinnig zoude maken. En de beklagenswaardige werd krank-

zinnig! Hij was het reeds op den avond van denzelfden dag zijner gevangenneming. Wie weet wat hij niet zal gevoeld hebben, toen hij in wanhoop, door krankzinnigheid geboren, boven uit een venster sprong, meer dan zestig voeten boven den beganen grond verheven! Verminkt en half verpletterd op de keisteenen neergevallen, droeg men den arme zieltoegend naar het gasthuis. Thans heeft hij reeds den geest gegeven, en snikken zijne vrouw en kleine kinderen om het verlies van man en vader, van kostwinner en zorgdrager! Maar de jeugdige weduwe vloekt en verafschuwt tevens, en elk welkenkende doet dit gewis met haar het stel van eenzame opsluiting."

Dit soort protesten had weinig succes. Vrijwel alle gevangenis in Nederland in de negentiende eeuw werden gebouwd, bestonden grotendeels uit afzonderlijke cellen.

De nieuwe gevangenis heeft niet lang bestaan. Reeds twaalf jaar na de opening, in 1877, werd de rechtbank in Goes ontbonden en daarmee waren ook de dagen van de gevangenis zo goed als geteld. Weliswaar bleef het gebouw tot 1925 als gevangenis in dienst, door het teruglopend aantal gedetineerden was het reeds aan het eind van de negentiende eeuw duidelijk dat het veel te groot was voor de bestemming.

Albert L. Kort

...wij gaan een stap verder...

DRUKKERIJ BAREMAN

Axelsestraat 156
4537 AS Terneuzen
T (0115) 61 30 72 F (0115) 61 48 86
W www.bareman.nl
M info@bareman.nl